

Kraków, dn.6.08.2016 r.

Dr hab. Henryk Duda prof. nadzw. AWFIS

Instytut Sportu

Zakład Teorii i Metodyki Gier Sportowych i Rekreacyjnych

Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Joanny Szczepaniak pt: „Osobowościowe i poznawcze czynniki determinujące stany nastroju piłkarzy nożnych po wygranym i przegranym meczu”

We współczesnej grze sportowej coraz bardziej zwraca się uwagę na holistyczne (całościowe) oddziaływanie na zawodnika w procesie szkolenia sportowego.

Pełna znajomość możliwości i dyspozycji konkretnego gracza pociąga za sobą nie tylko lepszą współpracę trener - sportowiec ale przede wszystkim staje się koniecznością zindywidualizowanej pracy z nim. Dotyczy to także znajomości i uwzględnienia w procesie szkolenia cech psychicznych sportowca.

Gracze piłki nożnej często działają w obliczu sytuacji trudnych, którym dodatkowo towarzyszy stres, zawodnicy muszą więc cechować się odpornością psychiczną i równowagą emocjonalną. W obliczu tych stanów istnieje konieczność posiadania wiedzy z psychologii. Znajomość uwarunkowań osobowościowo - poznawczych jest kluczowym czynnikiem w procesie kierowania zespołem, a zwłaszcza jeśli chodzi o optymalną sprawność psychofizyczną gracza na co mają wpływ jego stany nastroju, wynikające też z osiągnięcia celów w poprzedniej rywalizacji (np. wygrany lub przegrany mecz). Problem ten jest niezmiernie ważny, gdyż we współczesnym treningu za mało uwagi poświęca się charakterystykom psychologicznym graczy związanym z sytuacjami przedstartowymi oraz wykonywaniem przez nich zadań w trakcie gry, którym ze względu na specyfikę rywalizacji sportowej towarzyszy stres. Stąd też odpowiadając na pytanie czy autorka słusznie postąpiła podejmując się rozwiązania tego zagadnienia należy odpowiedzieć twierdząco.

Wydaje się też iż w efektywnym procesie uczenia gry sportowej takie czynności to znamienne rezerwy w usprawnianiu tego procesu. Uwzględniając więc taką potrzebę w procesie zorganizowanego szkolenia graczy piłki nożnej pragnę zaznaczyć że z dużym zainteresowaniem przeczytałem przedstawioną mi do recenzji pracę doktorską Pani **JOANNY SZCZEPANIAK**, która powstała w Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie pod kierunkiem **prof. dr hab. Moniki Guszowskiej**.

Podjęta przez Autorkę rozprawy tematyka badań dotyczyła określenia **Osobowościowych i poznawczych czynników determinujących stany nastroju piłkarzy nożnych po wygranym i przegranym meczu**.

Recenzowana praca mieści się w granicach standardów typowej rozprawy naukowej, a jej struktura jest prawidłowa. Licząca (wraz z załącznikami) 125 stron wydruku komputerowego dysertacja doktorska zawiera: wprowadzenie, teoretyczne podstawy badań własnych, metodologię badań własnych, wyniki badań oraz dyskusję i wnioski. Streszczenie w języku polskim i języku angielskim wprowadzono w początkowym opisie pracy. ***Proporcje między częścią teoretyczną i badawczą można uznać za prawidłowe.***

Warto dodać, że poza tekstem opracowania naukowego praca zawiera: 41 tabel zestawiające wyniki badań - precyzyjnie przetworzone metodami statystycznymi, 12 rycin a także spis bibliograficzny - 216 pozycji (w języku polskim i angielskim). Piśmiennictwo doktorantka zestawiała w kolejności alfabetycznej, a wszystkie cytowane opracowania zostały dobrze dobrane do tematyki dysertacji.

Wprowadzenie, które raczej powinno być **wstępem** umiejętnie wprowadza w tematykę rozprawy, przedstawiono w nim główne problemy związane ze specyfiką gry sportowej w kontekście interdyscyplinarnym, ze szczególnym zaznaczeniem emocji w działaniu gracza.

W ***pierwszej części pracy***: Teoretyczne podstawy badań własnych, w której wyodrębniono 6 podrozdziałów przybliżone zostały zagadnienia składające się na problem badawczy podjęty w tytule dysertacji. Treści zawarte w tych podrozdziałach dotyczą głównie aspektów psychologicznych w działaniu człowieka w tym też sportowca. ***Zdaniem jednak recenzenta prawidłowości te w małym stopniu zostały przedstawione w działaniach gry sportowej, zwłaszcza graczy piłki nożnej. Pomimo znamienych prac z psychologii ogólnej i psychologii sportu brakuje tu informacji typowych dla działań graczy piłki nożnej. W tym kontekście można było wykorzystać polską i zagraniczną literaturę przedmiotu (np. opracowania: Krawczyńskiego, Naglaka, Panfila, Basiagi-Pasternak, Dudy, Franka, Mandigo, Butlera, Hopper, Waynea).***

Jednak pomimo tej uwagi rozdziały te, napisane są ciekawie i na ogół dostatecznie obszernie, traktują o najważniejszych dla analizowanego problemu badawczego kwestiach.

W *drugiej części* pracy, autorka przedstawia metodologię badań własnych. W zawartych podrozdziałach przedstawiono problem i cel pracy, pytania i hipotezy badawcze. Na bazie literatury przedmiotu (wymienionej w poprzednich rozdziałach) Doktorantka stara się uzasadnić temat badań szukając ustalenia osobowościowych i poznawczych czynników determinujących stany nastroju piłkarzy nożnych.

Novum poznawczym dysertacji jest próba znalezienia oceny w aspektach badawczych pracy wśród polskich graczy piłki nożnej oraz określenie tych aspektów u graczy o zróżnicowanym poziomie sportowym (I - III liga). Czynności te zmierzają bowiem do modelowania gry w aspekcie selekcji graczy.

W tej części pracy przedstawiono także trzy jasno ujęte hipotezy badawcze. Dla weryfikacji hipotez autorka recenzowanej pracy doktorskiej stawia również osiem pytań badawczych, które odpowiadają tematowi i nakreślają kierunek pogłębionej analizy badawczej.

Do części metodologicznej recenzent nie wnosi znaczących uwag, niemniej jednak zastanawia się nad trafnością 3 hipotezy, która zakłada że silniejsza nadzieja na sukces zmniejsza nasilenie negatywnych emocji – zwłaszcza po przegranym meczu ... czy w takim kontekście wyższy poziom pewności realizacji sukcesu wywoła niższe nasilenie negatywnego stanu nastroju po niezrealizowaniu celu działania?. Myślę iż problem ten zostanie wyjaśniony przez doktorantkę w trakcie obrony.

Wydaje się też, że staż zawodniczy (jego doświadczenie – wiedza o działaniu) może mieć istotny wpływ na emocje postartowe – ten czynnik nie był uwzględniony w badaniach ?. Podano tylko staż w danej lidze rozgrywkowej, który wprawdzie jest znaczący ale nie odzwierciedla doświadczenia boiskowego.

Także recenzent zastanawia się nad rzetelnością zastosowanych narzędzi badawczych w niektórych parametrach badawczych jak: wigor (Profil Nastroju) – 0,73, skala PE (Przymiotnikowa Skala Nastroju) 0,71- 0,90, skala SSU 0,74-0,78 (Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych), umiejętność znajdowania rozwiązań - 0,72, przekonania o silnej woli – 0,74 (Kwestionariusz Nadziei na Sukces), Skala I-E Rotgera – podano różne wartości rzetelności od 0,43 – 0,92. W tym kontekście recenzent powołuje się na ustalenia Brzezińskiego 1996 (Metodologia badań psychologicznych) , w których wartość współczynnika rzetelności powinna być szacowana od 0,80.

Opracowując też ankietę własną należało podać jej trafność i rzetelność. Zdaniem Recenzenta opisując także metody statystyczne należy powołać się na literaturę lub konkretny program komputerowy.

W trzeciej części pracy znajduje się rozdział – ***Wyniki badań własnych.***

Doktorantka w siedmiu podrozdziałach (3.1-3.7) bardzo precyzyjnie dokonuje:

- Analizy emocjonalnych stanów postartowych
- Analizy atrybucji przyczyn sukcesu i porażki i ich związki ze stanami
- Analizy nastroj i jego związki ze stanami emocjonalnymi
- Analizy stylów i strategie radzenia sobie ze stresem oraz ich związki ze stanami emocjonalnymi
- Analizy nadziei na sukces i jej związki ze stanami emocjonalnymi oraz atrybucjami przyczyn
- Analizy poczucia umiejscowienia kontroli i jego związki ze stanami emocjonalnymi oraz atrybucjami przyczyn
- Analizy predyktorów stanów emocjonalnych

Czynności te dokonywane są na podstawie prezentacji wyników badań (tabele wyników, wykresy) oraz kompetentnych wyjaśnień w oparciu o literaturę przedmiotu.

Określając charakterystykę badanych parametrów, ich poziom oraz wpływ i wzajemną zależność autorka w sposób kompetentny stosuje dobór metod statystycznych, które pozwalają jej wyjaśniać zachodzący stan procesu badawczego.

Rozdziały te napisane zostały jasno, prawidłowym językiem, a kompetentny opis oraz zwięzłe podsumowania systematyzują prowadzoną analizę oraz ułatwiają czytelnikowi pracy odnalezienie właściwych danych w gąszczu prezentowanych wyników opracowań statystycznych. ***Biorąc pod uwagę kompetentny dobór metod statystycznych oraz bardzo precyzyjną analizę prezentowanych danych recenzent wysoko ocenia ten rozdział pracy.***

Jednak w szczegółowej ocenie tej części pracy recenzent zauważa także kilka błędów w treściach merytorycznych i redakcyjnych. ***Uwagi w tym aspekcie dotyczą:***

- ***braku określenia sytuacji neutralnej, np. tab.3 (czy dotyczy to meczu nierozstrzygniętego?),***
- ***braku określenia stopnia istotności różnic (dla napięcia – sytuacja neutralna, np. 0,025*- wartość wskazuje zróżnicowanie) – tab. 3,***
- ***nieprecyzyjnego opisu tabel 3-5 , np. dla tab. 3 powinno być : Opinia zawodników w charakterystyce wygranego meczu. Opis np. tab. 3 - Przyczyny zwycięstwa - opis jest zbyt lakoniczny,***
- ***braku powołania się w tekście na ryciny 1-5 (s. 67-70), 10-12 (s.81-82),***

- *nieprawidłowego szacowanie istotności różnic w tab. 14 – s.74. Istotność różnic istnieje przy $p < 0,05$,*
- *w tekście brak powołania na tabele: 15-18 (s:75-78), 24-27 (s: 83-84), 28-30 (s:85-86)*

Zaletą recenzowanej pracy jest przeprowadzona poprawnie i rzeczowo, zawarta na 10 stronach, rozdziału czwartego – dyskusja wyników.

W ogólnej ocenie prowadzonej dyskusji można stwierdzić, że jest ona próbą generalizacji i uzasadnienia efektów dociekań badawczych. Prezentuje refleksyjnie podsumowane wyniki badań własnych na tle wyników innych opracowań nawiązujących do przedstawionych w dysertacji zagadnień. Autorka potwierdziła tym samym umiejętność i łatwość przeprowadzenia syntezy i interpretacji uzyskanych wyników, dała dowód odczytania i znajomości piśmiennictwa, wykazała dużą wiedzę i kompetencje do pracy naukowej. Doktorantka odniosła się w dyskusji do osiągniętych wyników badań zarówno w wybranych parametrach statystyk zawodniczych i meczowych oraz do całości otrzymanych rezultatów – kompleksowo ujmując badania w aspekcie podjętego tematu pracy. Dyskusja prowadzona jest w świetle stawianych pytań oraz hipotez badawczych, spełniając wymogi formalne dysertacji doktorskich.

Jednak w szczegółowej ocenie tej części pracy brakuje recenzentowi wyraźnego ustosunkowania się do stawianych hipotez badawczych. Dyskusja w kontekście pytań i hipotez badawczych nieco uogólnia problem badawczy. Gdyby w dysertacji wyodrębniono podrozdział; weryfikacja hipotez badawczych, praca stanowiła by dojrzalszy wywód dociekań naukowych. Recenzentowi brakuje też prowadzenia dyskusji w aspekcie znaczenia wiedzy i sprawności umysłowej dla strategii radzenia sobie ze stresem oraz stanów postartowych w kontekście optymalnego przygotowania gracza do zawodów. Dyspozycje umysłowe stanowią znaczący czynnik w sprawnym działaniu w grach sportowych (Gracz, Sankowski, Krawczyński, Naglak, Panfil, Duda), stąd też można przypuszczać iż świadomość w realizacji osiągniętych celów, samokontrola i samoocena mogą regulować stany emocjonalne graczy.

W końcowej części pracy zaprezentowano **wnioski**, które odnoszą się do procesu badawczego dokonanego w pracy. Podział w tej części pracy na wnioski poznawcze i wnioski aplikacyjne podkreśla nie tylko walor badawczy pracy ale i też aspekt refleksyjny autorki,

która w prowadzonych badaniach widzi jeszcze inne płaszczyzny dla rozpoznania w racjonalnym kierowaniu graczem.

Literatura cytowana obejmuje zestaw dobrze dobranych pozycji zwartych oraz artykułów naukowych w języku polskim i zagranicznym. Można wśród nich odnaleźć klasyczne dzieła z zakresu psychologii, teorii sportu ale i też literaturę interdyscyplinarną optymalnie oscylującą z zagadnieniem tematu pracy. *Jednak, tak jak wspomniano wcześniej brakuje w literaturze badań typowych publikacji z zakresu gry w piłkę nożną, które także określają znaczenie dyspozycji psychicznych w sprawnym działaniu graczy piłki nożnej. Dla przykładu recenzent podaje takich autorów jak: Naglak, Panfil, Krawczyński, Duda itp.*

W ocenie pracy warto także zwrócić uwagę, że Promotor recenzowanej dysertacji postawił przed Doktorantką bardzo ambitne i poważne zadanie, z którego zdaniem recenzenta (pomimo nielicznych uwag) autorka pracy wywiązała się zadowolająco. Przygotowanie rozprawy wymagało zdobycia szerokiej wiedzy teoretycznej z zakresu teorii sportu, psychologii, i pedagogiki, a także z zakresu szeroko pojętej teorii treningu i znajomości specyficznych parametrów wpływających na skuteczne uczenie się gry w piłkę nożną. Wymagało ono także umiejętności sformułowania problemu badawczego, dużej cierpliwości w ogarnięciu imponującej liczby danych i umiejętności logicznego precyzowania myśli dotyczących problemu badawczego. *Twierdzę, że Doktorantka sprostala niemal wszystkim zadaniom tworząc obszerne i cenne opracowanie naukowe.*

Reasumując, pod względem merytorycznym praca jest poprawna i stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Podjęty problem, zrealizowany zgodnie z wymogami naukowymi posiada istotne wartości eksploracyjne. Zdaniem recenzenta pewne, drobne niedomagania stylistyczne, czy językowe (np. str: 4, 24, 31, 37, 95, 96, 102), nie mogą znacząco wpływać na obniżenie wysokiej oceny większości fragmentów recenzowanej rozprawy doktorskiej. Należy także podkreślić jej stronę estetyczną. Dowodzi ona o dbałość Autorki o jakość własnego produktu naukowego i o odczucia emocjonalne czytelnika. Cel badań klarowny, pytania poprawne, analiza i interpretacja wyników zrozumiała i konkretna. Przedstawione wnioski są uzasadnione zarówno wynikami badań, jak również właściwie przeprowadzoną dyskusją, opartą na konfrontacji własnych wyników z uzyskanymi przez innych autorów.

Konkluzja końcowa

Biorąc pod uwagę wszystkie aspekty recenzowanej rozprawy stwierdzam, że została ona przygotowana sumiennie i przejrzyście zarówno w przyjętym zakresie tematycznym jak i

w ramach określonych założeń metodologicznych. Spełnia przeto wszystkie wymogi stawiane przez Ustawę z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym (z istniejącymi poprawkami: Dz.U: z 2003 Nr 65 poz. 595, z 2005 r. Nr 164, poz. 1365, z 2010 r. Nr 96, poz. 620, Nr 182, poz. 1228, z 2011 r. Nr 84, poz. 455, z 2014r. poz. 1198) pracom promocyjnym na stopień naukowy doktora nauk o kulturze fizycznej. ***Wnoszę zatem do Rady Wydziału Wychowania Fizycznego Akademii Wychowania Fizycznego im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie, o dopuszczenie Panią mgr Joannę Szczepaniak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.***

dr hab. prof. nadzw. Henryk Duda

